

Verklaring inzake de rechten van boeren en boerinnen

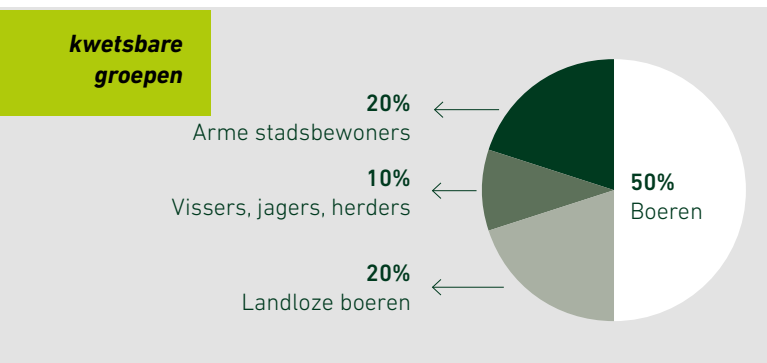
Specifieke bescherming is nodig

Boeren en andere op het platteland werkzame personen vormen de grootste door honger getroffen groep ter wereld. Allerlei vormen van discriminatie zijn daar de reden voor. In samenwerking met La Via Campesina - de grootste internationale boerenbeweging - en andere verwante organisaties, pleit FIAN voor een mensenrechtenverdrag ten behoeve van deze kwetsbare groep. De Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties heeft bevestigd dat er een specifiek rechtsinstrument nodig is, en heeft op 27 september 2012 de oprichting goedgekeurd van een werkgroep ter voorbereiding van een Verklaring inzake de rechten van landbouwers en andere op het platteland werkzame personen. Het resultaat van twee onderhandelingsrondes (in 2013 en 2015) is een eerste ontwerptekst van de Verklaring. De uitdaging bestaat er vandaag in druk te blijven zetten op de staten opdat die blijk zouden geven van een duidelijke politieke wil om de rechten van de landbouwers te bevorderen. In dat opzicht hebben we in Europa een bijzondere verantwoordelijkheid, daar de meeste lidstaten van de Europese Unie zich zeer terughoudend opstellen ten aanzien van de Verklaring.

• HONGER TREFT VOORAL PLATTELANDSBEWONERS EN VROUWEN

Volgens het Verslag inzake plattelandsarmoede van het Internationaal Fonds voor landbouwontwikkeling (IFAD) van 2011¹, lijden wereldwijd bijna een miljard mensen honger, waarvan er 800 miljoen op het platteland wonen. Het gaat dan om boeren/boerinnen, landarbeiders, landlozen, vissers, herders, ... Maar liefst 70% van die 800 miljoen plattelandsbewoners zijn vrouwen en meisjes.

Hoe is het mogelijk dat de mensen die geacht worden ons voedsel te produceren zelf bedreigd worden door honger? De Mensenrechtenraad van de Verenigde Naties heeft het Adviescomité opgedragen daarover een onderzoek te verrichten. Die studie identificeert de vijf belangrijkste oorzaken²:

1. gedwongen uitzettingen en verdrijving van voorouderlijke gronden,
2. discriminatie op grond van geslacht,
3. gebrek aan landhervormingen en strategieën voor plattelandsontwikkeling;
4. ontbreken van minimumlonen en sociale normen,
5. criminalisering en repressie van activisten die opkomen voor de rechten van personen die op het platteland werkzaam zijn.

Naast de bovenvermelde specifieke oorzaken, heeft ook de mondialisering verstrekende gevolgen voor landbouwers. Supermarkten kopen hun producten voornamelijk van de grote producenten die grotere hoeveelheden kunnen leveren. Door hun marktmacht zijn supermarkten vaak in staat om lage prijzen af te dwingen. Lage prijzen leiden op hun beurt tot hongerslonen en een gebrek aan bescherming van werkers in de landbouw.

Bovendien is de grootschalige uitvoer van landbouwproducten, gesubsidieerd door de rijke landen, een rechtstreekse concurrentie voor kleine, lokale producenten. Zo vormen tomaten in blik uit Italië bijvoorbeeld concurrentie voor de kleinschalige tomatentelers uit Ghana. In Oeganda wordt de verkoop van melk door lokale veehouders bedreigd door de invoer van melkpoeder vanuit de EU. In Kameroen kunnen pluimveehouders niet concurreren met de goedkope invoer van diepvrieskippen uit de EU.

Daarbij komt nog de geografische discriminatie die plattelandsbewoners ondervinden, omdat ze in afgelegen gebieden leven en geen toegang hebben tot de infrastructuur die nodig is om hun producten op te slaan of toegang tot de markten te verkrijgen. Hetzelfde geldt voor onderwijs en financiële middelen. Ten slotte zijn boeren en boerinnen, landbouwers, landlozen en andere werknemers in de landbouw het slachtoffer van politieke discriminatie. Vaak worden hun rechten geschonden en hun belangen opgeofferd ten behoeve van de onaantastbare economische ontwikkeling.

• DE BESTAANDE RECHTSINSTRUMENTEN ZIJN ONTOEREIKEND

Ondanks het bestaan van verschillende internationale instrumenten ter bescherming van de burgerlijke, politieke, economische, sociale en culturele rechten van de mens³, is het aantal door de honger getroffen personen op het platteland gestaag blijven toegenomen. De discriminatie van deze bevolkingsgroep blijft voortduren. Studies met betrekking tot de schending van de mensenrechten van de plattelandsbevolking tonen aan dat bestaande instrumenten niet volstaan om hen te beschermen, en dat er onvoldoende rekening wordt gehouden met bepaalde aspecten van het boer zijn. De conclusie van de studie van het Raadgevend Comité van de Raad voor mensenrechten is dan ook dat er absoluut noodzaak is aan de uitwerking van een internationaal instrument dat specifiek gericht is op de bescherming van de rechten van personen die in landelijke gebieden leven en werken.

• DE TEKST VAN LA VIA CAMPESINA ALS BASIS VOOR DE VN-VERKLARING

Aan de studie van het Raadgevend Comité is een ontwerpverklaring gehecht⁴. Die ontwerpverklaring is grotendeels gebaseerd op voorbereidend werk van La Via Campesina, een koepel van verenigingen die werkzaam zijn in 73 landen en tweehonderd miljoen boeren en boerinnen groeperen. Overeenkomstig de aanbevelingen van het Raadgevend Comité heeft de Raad voor de mensenrechten op 27 september 2012 een resolutie aangenomen inzake de "Bevordering van de mensenrechten van landbouwers en andere mensen die op het platteland wonen"⁵. In die resolutie besluit de Raad om, op basis van de ontwerpverklaring van het Raadgevend Comité, "een open intergouvernementele werkgroep die een ontwerpverklaring van de Verenigde Naties inzake de rechten van landbouwers en andere mensen die op het platteland wonen" op te richten.

1 IFAD, «Rural Poverty Report»: <https://www.ifad.org/documents/10180/c47f2607-3fb9-4736-8e6a-a7ccf3dc7c5b> [Geraadpleegd: 13/03/2016]

2 Adviescomité van de Mensenrechtenraad, «Definitief rapport van het Adviescomité van de Mensenrechtenraad over de bevordering van de rechten van boeren en andere personen die op het platteland werkzaam zijn», achtste zitting, februari 2012, A/HRC/AC/8/6

3 Inzonderheid: de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (UVRM, 1948), alsook in het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten (IVBPR, 1976) en in het Internationaal Verdrag inzake economische rechten, sociale en culturele rechten (ICESCR, 1976).

4 Raad voor de mensenrechten van de Verenigde Naties (A/HRC/19/75): Final study of the Human Rights Council Advisory Committee on the advancement of the rights of peasants and other people working in rural areas, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G12/108/03/PDF/G1210803.pdf?OpenElement> [Geraadpleegd op: 06/08/2015]

5 A/HRC/21/L.23

• HET ONDERHANDELINGSPROCES

Na de aanneming van de voornoemde resolutie, heeft de VN-ambassadeur van Bolivia (als voorzitter van de van de werkgroep) in juni 2013 de eerste onderhandelingsbijeenkomst belegd⁶. Vervolgens werd er in februari 2015,⁷ bij de tweede zitting van de werkgroep, onderhandeld over een eerste ontwerpverklaring⁸. Alle betrokken actoren (staten, organisaties uit het maatschappelijk middenveld en andere vertegenwoordigers) nemen deel aan het proces. Als het onderhandelingsmandaat wordt verlengd, wat tijdens de 30ste zitting van de Raad voor de mensenrechten in september 2015 voorzien werd, zal er tijdens een derde onderhandelingsronde in 2016 worden gewerkt aan de verbetering van die tekst.

Inhoud van de tekst van de ontwerpverklaring van de Verenigde Naties inzake de rechten van boeren en andere mensen die werken in rurale gebieden⁹

PREAMBULE

DEEL I - DEFINITIE EN FUNDAMENTELE BEGINSELEN

Artikel 1 - Definitie van boeren en andere in rurale gebieden werkende mensen

Artikel 2 - Verplichtingen van de lidstaten

Artikel 3 - Waardigheid, gelijkheid en non-discriminatie

Artikel 4 - Gendergelijkheid

Artikel 5 - Recht op soevereiniteit met betrekking tot de natuurlijke hulpbronnen, ontwikkeling en voedselsoevereiniteit

DEEL II - « ESSENTIËLE » RECHTEN

Artikel 6 - Rechten van vrouwen in plattelandsgebieden

Artikel 7 - Recht op leven, op vrijheid en op fysieke en persoonlijke vrijheid

Artikel 8 - Recht op een nationaliteit en rechtspersoonlijkheid

Artikel 9 - Bewegingsvrijheid

Artikel 10 - Vrijheid van gedachte, mening en meningsuiting

Artikel 11 - Vrijheid van vereniging

Artikel 12 - Recht op participatie en informatie

Artikel 13 - Recht op informatie met betrekking tot productie, de verkoop en de distributie

Artikel 14 - Recht op gerechtigheid

Artikel 15 - Recht op werk

Artikel 16 - Recht op veilige en gezonde werkomstandigheden

Artikel 17 - Recht op voedsel

Artikel 18 - Recht op een toereikend inkomen en levensstandaard

Artikel 19 - Recht op land en op andere natuurlijke hulpbronnen

Artikel 20 - Recht op een schoon, veilig en gezond milieu

Artikel 21 - Recht op productiemiddelen

Artikel 22 - Recht op zaaigoed

Artikel 23 - Recht op biologische diversiteit

Artikel 24 - Recht op zuiver water

Artikel 25 - Recht op sociale zekerheid

Artikel 26 - Recht op gezondheid

Artikel 27 - Recht op huisvesting

Artikel 28 - Recht op onderwijs en vorming

Artikel 29 - Culturele rechten

Artikel 30 - Verantwoordelijkheid van de VN en andere internationale organisaties

Dit proces betekent een belangrijke vooruitgang voor de rechten van landbouwers en andere personen die wonen en werken op het platteland. De ontwerpverklaring omvat rechten die een voorwaarde vormen voor de verwezenlijking van het recht op voedsel van de doelgroepen, inzonderheid:

- het recht op land ;
- het recht op zaaigoed ;
- het recht op productiemiddelen zoals water, kredieten of werktuigen ;
- het recht op voedselsoevereiniteit.

• EEN VERKLARING DIE WORDT BETWIST DOOR DE RIJKE LANDEN

Over deze belangrijke overwinning voor de boeren werd wel een schaduw geworpen door de tegenstem van de Verenigde Staten en sommige Europese lidstaten van de Raad voor de mensenrechten. Zij hebben zich overwegend tegen de resolutie ter oprichting van de werkgroep uitgesproken. Hoewel sommige Europese lidstaten zich slechts hebben onthouden bij het stemmen zonder zich er formeel tegen te verzetten, is het duidelijk dat de lidstaten de verklaring daadwerkelijk en actief moeten ondersteunen wil deze een kans van slagen krijgen en niet van binnen worden uitgehold. Het is dus belangrijk druk uit te oefenen op die staten en een antwoord te kunnen bieden op de belangrijkste punten van kritiek op de verklaring.

" Er zijn vier hoofdredenen om een nieuw internationaal mensenrechteninstrument op te stellen ten voordele van de rechten van boeren en andere personen werkzaam in rurale gebieden: (1) dit is nodig in het internationaal recht; (2) dit zal bijdragen aan de strijd tegen de honger; (3) dit helpt te voorkomen dat de kleinschalige landbouw wordt vervangen door industriële landbouw; en (4) dit zal de toegang tot productiemiddelen in rurale gebieden verbeteren". De Speciale Rapporteur benadrukt ook dat de Verklaring over rechten van boeren en andere personen werkzaam in rurale gebieden de zichtbaarheid zal "verhogen van rechten die reeds zijn erkend in het internationaal recht, en ertoe zal bijdragen nieuwe rechten te erkennen zoals het recht op grond, het recht op zaden of zelfs het recht op vergoeding van verliezen als gevolg van landbouwsubsidies toegewezen aan landbouwers uit andere landen ". **Toespraak Olivier De Schutter**, vroegere Speciale Rapporteur van de Verenigde Naties voor het recht op voedsel (11 maart 2011)

⁶ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RuralAreas/Pages/FirstSession.aspx> [Geraadpleegd op 16/03/2016]

⁷ Draft UN Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas, Advanced version, 27/01/2015, <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RuralAreas/Pages/2ndSession.aspx> [Geraadpleegd op: 06/08/2015]

⁸ <http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RuralAreas/Pages/2ndSession.aspx> [Geraadpleegd op: 16/03/2016]

⁹ De ontwerpverklaring is tot op heden nog niet beschikbaar in het Frans. Hieronder volgt een vrije vertaling van de Engelse tekst. [Noot van de vertaler: teksten van de VN worden nooit in het Nederlands opgesteld. Minder 'bekende' resoluties/verklaringen zoals deze worden ook niet vertaald naar het Nederlands.]

Waarom een verklaring voor de boeren en boerinnen, en niet voor kappers en kapsters bijvoorbeeld?

De verklaring beoogt geen specifieke beroepsgroep, maar wel alle mensen die in plattelandsgebieden wonen. Het gaat om een kwetsbare bevolkingsgroep, net zoals vrouwen of inheemse volkeren, waarvoor er al specifieke beschermingsinstrumenten bestaan. Omdat de boeren en de boerinnen de grootste groep vormen, verwijst men meestal alleen naar hen wanneer men het over de hele groep heeft. Maar in haar ontwerpverklaring vermeldt La Via Campesina expliciet alle mensen die in rurale gebieden wonen.

De bestaande mensenrechtenverdragen en vrijwillige richtlijnen inzake het recht op voedsel en grondbeheer volstaan. Er is geen nood aan een bijkomend juridisch instrument voor landbouwers en andere personen die in plattelandsgebieden leven en werken.

Studies uitgevoerd door FIAN, La Via Campesina en de VN-Mensenrechtenraad tonen duidelijk aan dat :

- in vergelijking met de stedelijke bevolking, het recht op voedsel van boeren, landlozen, werknemers in de landbouw, herders, vissers, etc. vaker wordt geschonden ;

- de bestaande instrumenten inzake de rechten van de mens richten zich niet specifiek genoeg op de verschillende bevolkingsgroepen ;
- de jurisprudentie moet evolueren en rekening houden met nieuwe ontwikkelingen.

In de Verklaring worden volledig nieuwe rechten vermeld, die nog in geen enkel ander mensenrechteninstrument worden vernoemd, zoals het recht op grond, op zaden en op productiemiddelen.

In de Algemene Opmerking nr. 12 betreffende het recht op voedsel, benadrukt het Comité voor Economische, Sociale en Culturele Rechten van de VN al dat het voedsel altijd adequaat, toegankelijk en beschikbaar moet zijn. Wat de beschikbaarheid betreft, moet het voedsel ofwel direct uit de grond of via andere natuurlijke hulpbronnen kunnen worden gehaald, of beschikbaar zijn via distributie – of marktmechanismes. Toegang tot hulpbronnen zoals grond, zaden en andere productiemiddelen is onmisbaar voor dit recht van boeren en boerinnen. Bovendien hebben de Verenigde Naties in 2007, in de Verklaring inzake Rechten van Inheemse Volkeren, het recht op grond expliciet benoemd in artikel 26 nr. 1¹⁰ explicietement consacré leur droit à la terre en l'article 26 n°1. Het is dus eigenlijk de bevestiging van verschillende rechten die fundamenteel zijn voor boeren en boerinnen.

10 Verklaring van de VN inzake de rechten van inheemse volkeren (resolutie 61/295) <http://www2.ohchr.org/french/issues/indigenous/declaration.htm> [Geraadpleegd op: 06/08/2015]

CONTACT :

FIAN Belgium

Van Elewycstraat, 35
1050, Brussel
+32 (0)2 640 84 17
fian@fian.be - www.fian.be
Vertaling: Martijn Veron